

факторов. Тестирование, регистрация, обработка и анализ полученных данных проводится по специальной программе со срочным получением количественных и качественных характеристик как в стационарных, так и в «полевых» условиях. Установлены типы и границы реакции критериев ОФС мозга на дозированные и предельные физические и умственные нагрузки.

Ключевые слова: прибор «Молния», общее функциональное состояние мозга, физические и умственные нагрузки, типы реакции, глубина сдвигов.

Summary. *Bosenko Anatoly, Strashko Stanislav, Petrovskiy Evgeniy. To the problem of "MOLNIA" device possibilities in the diagnosis of the general functional state of the human brain. We propose a method for diagnosing the general condition (GC) of the brain using the device "MOLNIA" own design, which allows the thread, repeatedly, automated capture and evaluate the functional state of the central nervous system of humans of all ages, sex at rest and under the actions of various factors. Testing, registration, processing and analysis of the data is performed by a special program with the urgent obtaining quantitative and qualitative characteristics of both the stationary and in the "field" conditions. Defines the types and limits of response criteria GC brain-dose and limit the physical and mental stress.*

Key words: device "MOLNIA", overall functional state of the brain, physical and mental stress, types of reactions, depth changes.

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського (м. Одеса)**

Одержано редакцією 10.06.2012
Прийнято до публікації 28.06.2012

УДК: 598.2 (477.46)

М.Н. Гаврилюк, О.В. Ілюха, М.М. Борисенко

**МОНІТОРИНГ ОРНІТОФАУНИ ЛИПІВСЬКОГО ОРНІТОЛОГІЧНОГО
ЗАКАЗНИКА В ОСІННІ ПЕРІОДИ 2009–2011 рр.**

У статті представлені результати обліків водно-болотних та навколотовних птахів, здійснених в осінні періоди 2009–2011 р. в Липівському орнітологічному заказнику (Черкаська область). Було виявлено 52 види, що належать до 8 рядів. Загальна чисельність птахів досягала 20 тис. особин. Вона відрізнялася у різні роки та змінювалася протягом осінніх періодів. Домінантом був крижень, ще три види (баклан великий, чернь чубата та лиска) можна віднести до численних. Встановлено, що Липівський орнітологічний заказник відіграє важливу роль у підтриманні чисельності багатьох видів водно-болотного комплексу в період міграцій.

Ключові слова: Липівський орнітологічний заказник, орнітофауна, водно-болотні птахи, чисельність, міграції, охорона.

Постановка проблеми. Липівський орнітологічний заказник – один з найбільших за площею об'єктів природно-заповідного фонду Черкаської області; має величезне значення для підтримки популяцій водно-болотних птахів під час міграцій. Восени в його межах утворюються значні міграційні скупчення цих птахів, тут зустрічається чимала кількість видів, занесених до Червоної книги України (2009). Заказник віднесений до переліку ІВА території України [7].

Дослідження таких непостійних угруповань, як передміграційні скупчення птахів, є досить складними з точки зору математичної обробки та знаходження

достовірних показників, тому загальноприйнятою вимогою до аналізу подібних явищ є регулярність проведення обліків протягом тривалого періоду часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження орнітофауни Липівського заказника в період осінньої міграції проводяться нами регулярно з 1995 р. [2, 3, 4, 6, 7]; в період весняної міграції та гніздування вона вивчена значно менше [1]. У даній статті наведені результати досліджень за осінні періоди з 2009 по 2011 рр.

Мета дослідження: встановити видовий склад птахів водно-болотного комплексу заказника, їх чисельність та сезонну динаміку.

Методика

Природні умови заказника описані в наших попередніх публікаціях [2, 3, 4, 6]. З метою встановлення чисельності птахів у заказнику проводили маршрутні обліки вздовж дамби через Кременчуцьке водосховище або в ключових точках на ній. Для визначення видової приналежності птахів користувались оптичними приладами. Обліковували усіх птахів, що потрапляли в поле зору (абсолютні обліки), транзитні мігранти не враховувались. В окремі дні на результати обліків впливали погодні умови: сильні вітри, тумани та марево призводили до того, що частина птахів не була визначена до виду. Всього було проведено 20 обліків (по 6–7 на рік). Крім того, на березі водосховища біля с. Чапаївка (Золотоніський район, Черкаська область) був розташований стаціонарний пункт спостережень за видимою міграцією птахів, що дозволяло уточнити видовий склад і чисельність гідрофільних птахів заказника та частково оцінити динаміку чисельності окремих видів протягом світлого періоду доби.

Результати та обговорення

Чисельність водоплавних птахів у заказнику була досить високою, вона досягала 20 тисяч особин (рис. 1). Їхня кількість коливалася у різні роки та закономірно змінювалася протягом сезону.

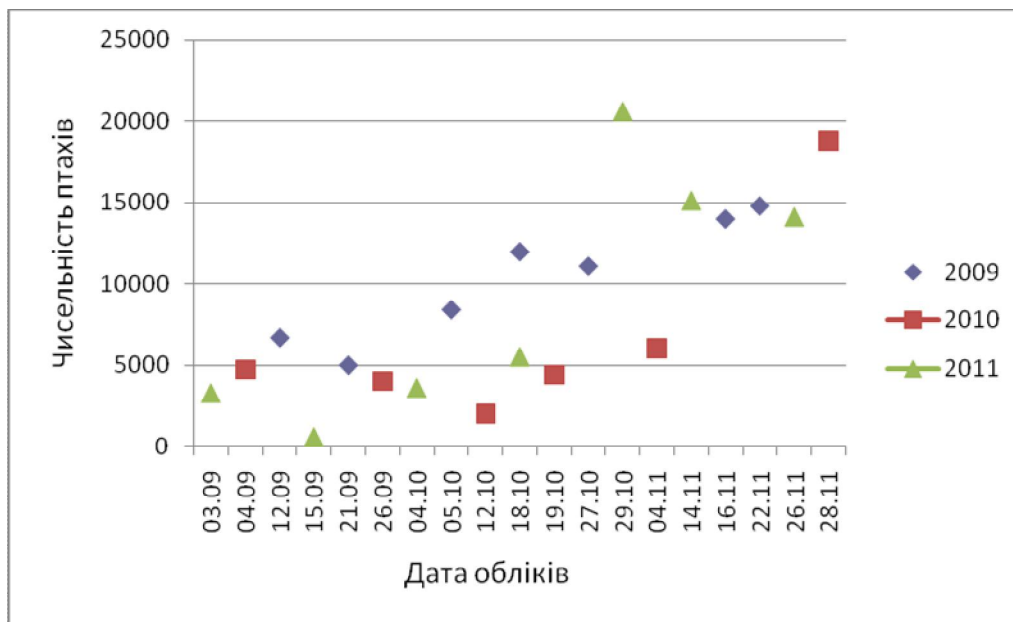


Рис. 1. Загальна чисельність водоплавних та навколводних птахів у районі Липівського орнітологічного заказника в осінні періоди 2009–2010 р.

Загальна чисельність водоплавних та навколоводних птахів у заказнику визначається двома домінуючими видами – лискою (*Fulica atra*) та крижнем (*Anas platyrhynchos*).

Лиска домінує за чисельністю в першій половині осіннього періоду. Дати піків чисельності сильно варіюють в різні роки, що пояснюється різними температурними умовами та рівнем води в межах заказника. У 2009 р. динаміка численності протягом осіннього періоду була подібною до 2008 р. – максимум відмічений у середині вересня, після чого спостерігалось її скорочення. Слід відмітити низьку чисельність лиски в 2010 р., пік чисельності припав на III декаду вересня. Ці строки максимальної кількості лиски є найбільш характерними за всі роки досліджень. У 2011 р. чисельність виду була близькою до середньої для досліджуваної акваторії, найбільша кількість лисок відмічена в III декаді жовтня, що відмічено нами вперше.

Крижень є наймасовішим видом у заказнику. Він затримується до замерзання Кременчуцького водосховища, тому зустрічається і в зимовий період [8]. Наприкінці листопада його кількість, а разом з тим і загальна чисельність водоплавних птахів, досягає піку (рис. 2). Відліт крижня, як і більшості зимуючих видів, обумовлений в основному формуванням льодоставу на водосховища. Таким чином, в окремі теплі зими, значна чисельність птахів може залишатися на акваторії заказника протягом більш тривалого часу.

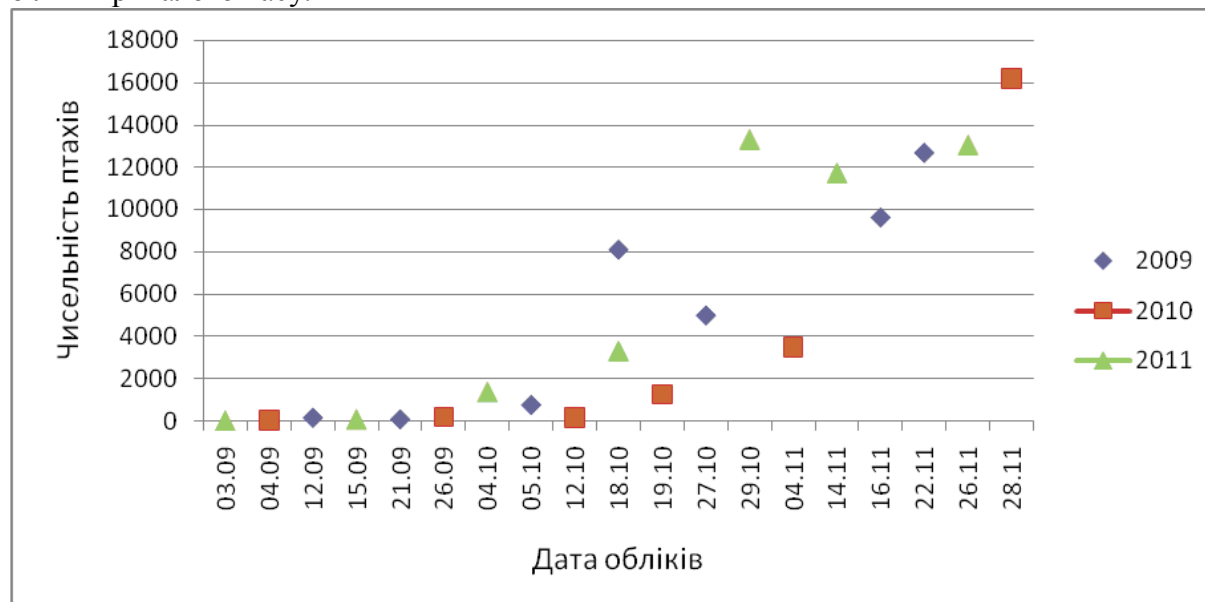


Рис. 2. Чисельність крижня в районі Липівського орнітологічного заказника в осінній періоді 2009–2011 р.

Серед інших численних видів необхідно відмітити чернь чубату (*Aythya fuligula*). Пік її чисельності зазвичай припадає на кінець другої – третю декади жовтня, після чого вона поступово зменшується (табл. 1, 2, 3). Проте в 2009 та 2010 рр. кількість цих птахів була високою також у II–III декадах листопада. Оскільки чубата чернь в районі Середнього Придніпров'я на гніздуванні є вкрай рідкісною, її кількість повністю залежить від мігруючих птахів.

Лебідь-шипун (*Cygnus olor*) вперше був відмічений нами в заказнику 1997 р. і протягом наступних років збільшив свою чисельність у передміграційних скупченнях до більш ніж 500 особин. Чисельність шипуна збільшується поступово протягом осіннього періоду, що можна пояснити зупинкою мігруючих особин, та досягає свого максимуму в II–III декадах листопада (2009 р. – 562 ос., 2010 – 89 ос., 2011 – 304 ос.) Збільшення чисельності лебедя-шипуну на місцях осінньої концентрації, яким є

Липівський орнітологічний заказник, ми пов'язуємо із зростанням чисельності виду, в тому числі у Черкаській області [5]. Зниження рівня води та збільшення кількості обмілин в осінній період також сприяють збільшенню концентрації виду в даному місці.

Таблиця 1

Чисельність водоплавних та навколоводних птахів у районі Липівського орнітологічного заказника восени 2009 р.

| Види | 12.09 | 21.09 | 05.10 | 18.10 | 27.10 | 16.11 | 22.11 |
|------------------------------|-------------|-------------|-------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| <i>Gavia arctica</i> | - | - | - | 1 | - | - | - |
| <i>Podiceps cristatus</i> | 40(32) | 19(43) | 60(16) | 103 | 27 | - | - |
| <i>Phalacrocorax carbo</i> | 700(290) | 1500(10) | 760(30) | 50(2) | 54(5) | 1(10) | - |
| <i>Egretta alba</i> | - | - | - | 13 | - | 1 | - |
| <i>Ixobrychus minutus</i> | - | 1 | - | - | - | - | - |
| <i>Cygnus olor</i> | 10(51) | 25(15) | 105(21) | 347(8) | 403 | 299(3) | 562(8) |
| <i>C. cygnus</i> | - | - | - | 9 | 2 | 75 | 150(3) |
| <i>C. bewickii</i> | - | - | - | - | 7 | 38 | 59 |
| <i>C. sp.</i> | - | 7(42) | - | - | 39 | 380 | 85(13) |
| <i>Anser anser</i> | - | - | - | 220 | 70 | 70 | 36(34) |
| <i>A. albifrons</i> | - | - | - | - | - | + | 43 |
| <i>A. sp.</i> | - | 22 | - | - | - | 43 | 7 |
| <i>Anas platyrhynchos</i> | 125(36) | 48 | 730 | 8100 | 4980 | 9630(11) | 12700 |
| <i>A. querquedula</i> | 3 | - | - | - | - | - | - |
| <i>A. crecca/querquedula</i> | 3 | - | - | - | - | - | - |
| <i>A. penelope</i> | 120 | - | - | 40 | 370 | 85 | 250 |
| <i>A. clypeata</i> | (1) | - | - | - | - | 5 | 3 |
| <i>A. strepera</i> | 2 | - | 14 | - | 2 | 1 | - |
| <i>Aythya ferina</i> | 31 | 1 | 5(1) | - | - | 11 | 4 |
| <i>A. fuligula</i> | 44 | 105 | 620 | 660 | 1320 | 150 | 330 |
| <i>A. maryla</i> | - | - | - | - | - | - | 4 |
| <i>Bucephala clangula</i> | 14 | 4(1) | 1 | 39(6) | 100 | 95(5) | 145(65) |
| <i>Melanitta nigra</i> | - | - | - | - | - | - | 1 |
| <i>M. fusca</i> | - | - | - | - | - | 2 | - |
| <i>Mergus merganser</i> | - | - | - | - | - | 1 | - |
| <i>M. albellus</i> | - | - | 1 | 5 | 43 | 6 | 17 |
| <i>Porzana parva</i> | 1 | - | - | - | - | - | - |
| <i>Fulica atra</i> | 4600(280) | 2400(460) | 3770(400) | 2240(18) | 3150 | 300 | - |
| <i>Gallinula chloropus</i> | 3 | - | - | - | - | - | - |
| <i>Haliaeetus albicilla</i> | 1 | 2 | 2 | 8 | 1 | 12 | 19 |
| <i>Actitis hypoleucos</i> | (2) | - | - | - | - | - | - |
| <i>Larus ridibundus</i> | 22(25) | 30(25) | 80(7) | 70(10) | 70(16) | 112(32) | 184(14) |
| <i>L. cachinans</i> | 14 | 22(8) | 18(7) | 20(6) | 7 | 5(10) | 14(8) |
| <i>L. canus</i> | 1 | - | 3 | - | 3 | 9 | 3 |
| <i>Hydroprogne caspia</i> | - | - | - | - | - | - | 1 |
| Невизначені | (210) | 80(120) | 1700 | - | 380(15) | 2500(120) | - |
| Всього: | 6700 | 5000 | 8400 | 12000 | 11100 | 14000 | 14800 |
| Кількість видів | 20 | 14 | 14 | 16 | 18 | 24 | 21 |

Примітки: у дужках наведена чисельність птахів, що трималися за межами заказника.

Таблиця 2

Чисельність водоплавних та навколоводних птахів у районі Липівського орнітологічного заказника восени 2010 р.

| Види | 04.09 | 26.09 | 12.10 | 19.10 | 4.11 | 28.11 |
|-----------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|--------------|
| <i>Gavia arctica</i> | - | - | - | - | - | 3 |
| <i>Podiceps cristatus</i> | 10(8) | 13 | 79 | 188 | 2 | 33 |
| <i>P. nigricollis</i> | - | - | - | 19 | - | - |
| <i>Phalacrocorax carbo</i> | 4000(5) | 2500 | 200 | 130(1) | 5(7) | 4 |
| <i>Ardea purpurea</i> | 1 | - | - | - | - | - |
| <i>Egretta alba</i> | 5 | 8 | 6 | - | - | 5 |
| <i>Cygnus olor</i> | - | 5 | 10 | 7 | 27 | 89 |
| <i>C. cygnus</i> | - | - | - | - | - | 3ad |
| <i>C. sp.</i> | - | - | - | - | - | 7 |
| <i>Tadorna tadorna</i> | - | - | - | - | - | 1 |
| <i>Anser anser</i> | - | - | - | 40 | 400 | - |
| <i>A. sp.</i> | - | - | - | - | 10 | 110 |
| <i>Anas platyrhynchos</i> | 40(4) | 220 | 165 | 1290 | 3500+ | 16220 |
| <i>A. crecca</i> | 1 | - | - | - | - | - |
| <i>A. penelope</i> | 3 | 20 | - | 10 | - | 170 |
| <i>A. clypeata</i> | 1 | - | - | - | - | - |
| <i>A. strepera</i> | - | - | - | 60 | - | - |
| <i>Aythya ferina</i> | - | - | 170 | 20 | - | 4 |
| <i>A. fuligula</i> | 21 | 200 | 492(61) | 1650(20) | 600+ | 642 |
| <i>Bucephala clangula</i> | - | - | 9(67) | 64(433) | - | 547 |
| <i>Melanitta fusca</i> | - | - | - | 2 | - | - |
| <i>Mergus albellus</i> | - | - | - | 1(5) | - | 52 |
| <i>Fulica atra</i> | 16 | 840 | 49(10) | 173 | 6 | - |
| <i>Haliaeetus albicilla</i> | 3 | 6 | 5 | 1 | 1 | 2 |
| <i>Arenaria interpres</i> | - | - | 1 | 1 | - | - |
| <i>Actitis hypoleucos</i> | 3 | - | - | - | - | - |
| Кулики <i>sp.</i> | - | - | (2) | - | - | - |
| <i>Larus ridibundus</i> | 230(85) | 130 | 570(31) | 260(3) | 280(106) | 850 |
| <i>L. cachinans</i> | 200(4) | 60 | 20(27) | 15(6) | 5(6) | 1 |
| <i>L. canus</i> | - | - | - | - | - | 16 |
| <i>Sterna hirundo</i> | 9(72) | 7 | 6 | - | - | - |
| <i>S. albifrons</i> | (2) | - | - | - | - | - |
| Невизначені | - | - | - | - | 1000 | - |
| Всього: | 4700 | 4000 | 1980 | 4400 | 6000 | 18800 |
| Кількість видів | 16 | 12 | 15 | 19 | 10 | 18 |

Примітки: у дужках наведена чисельність птахів, що трималися за межами заказника.

Таблиця 3

Чисельність водоплавних та навколоводних птахів у районі Липівського орнітологічного заказника восени 2011 р.

| Види | 3.09 | 15.09 | 4.10 | 18.10 | 29.10 | 14.11 | 26.11 |
|-----------------------------|-------------|------------|-------------|-------------|--------------|--------------|--------------|
| <i>Gavia arctica</i> | - | - | - | - | 2 | - | - |
| <i>Podiceps cristatus</i> | 8 | 30 | 54 | 125 | 26 | 4 | - |
| <i>P. nigricollis</i> | - | - | - | - | 1 | - | - |
| <i>Phalacrocorax carbo</i> | 2600 | 103 | 360 | 160 | 470(5) | 120(18) | - |
| <i>Egretta alba</i> | - | 1 | 2 | - | 11 | 1 | - |
| <i>Cygnus olor</i> | 10 | 12 | 51(4) | 66(4) | 304 | 58(6) | 137 |
| <i>C. cygnus</i> | - | - | - | 12 | 9 | 7 | - |
| <i>C. bewickii</i> | - | - | - | 4 | 88 | - | - |
| <i>Cygnus sp.</i> | - | - | - | 35 | (19) | 32(4) | 520 |
| <i>Anser anser</i> | - | - | - | - | - | 29 | - |
| <i>A. albifrons</i> | - | - | - | - | 105 | - | - |
| <i>Anser sp.</i> | - | - | - | 18 | 16 | 40 | - |
| <i>Anas platyrhynchos</i> | 8(1) | 68 | 1360 | 3300(56) | 13280(23) | 11700 | 13020(5) |
| <i>A. crecca</i> | - | - | - | - | 7 | - | - |
| <i>A. penelope</i> | - | - | - | - | 8 | 14 | - |
| <i>A. clypeata</i> | - | - | - | - | 8 | - | - |
| <i>A. acuta</i> | - | - | - | - | - | - | 1 |
| <i>Aythya ferina</i> | 2 | - | 70 | 4 | 39 | 22 | - |
| <i>A. fuligula</i> | 44 | 40 | 52 | 670 | 1970 | 355(80) | - |
| <i>A. marila</i> | - | - | 8 | - | 4 | - | - |
| <i>Bucephala clangula</i> | 4 | - | - | - | 97 | 18 | 78(28) |
| <i>Mergus albellus</i> | - | - | - | - | 7 | - | - |
| <i>Fulica atra</i> | 130 | 180 | 530 | 420(36) | 3820 | 1900 | - |
| <i>Gallinula chloropus</i> | 1 | - | - | - | - | - | - |
| <i>Haliaeetus albicilla</i> | - | 1 | - | 2 | 6 | 3(1) | 31 |
| <i>Arenaria interpres</i> | 1 | - | - | - | - | - | - |
| <i>Charadrius dubius</i> | 1 | - | - | - | - | - | - |
| <i>Actitis hypoleucos</i> | 4 | - | - | - | - | - | - |
| <i>Larus ridibundus</i> | 230(40) | 70 (36) | 42(30) | 78(12) | 138(5) | 98(16) | 250(14) |
| <i>L. cachinans</i> | 90(35) | 12(6) | 5(16) | 17(4) | 92(8) | 42(39) | 18(5) |
| <i>L. canus</i> | (3) | - | - | - | 20(1) | 8 | 7 |
| <i>Sterna hirundo</i> | 8(55) | - | - | - | - | - | - |
| Невизначені | - | - | 1000 | 500 | - | 500 | - |
| Всього: | 3280 | 559 | 3600 | 5500 | 20600 | 15100 | 14100 |
| Кількість видів | 16 | 10 | 11 | 13 | 23 | 16 | 8 |

Примітки: у дужках наведена чисельність птахів, що трималися за межами заказника.

Лебеді-кликуни (*C. cygnus*) вперше в заказнику нами були відмічені у 2003 р. Протягом останніх років зустрічаються щороку, хоч і в різній кількості. Так, восени 2009 р. було обліковано 150 ос., 2010 – 3 ос., 2011 – 12 ос. Появу виду на прольоті ми пов'язуємо із розширенням ареалу і збільшенням його чисельності в Європі [10].

Лебідь малий (*C. bewickii*) вперше відмічений нами у 2007 році. Його чисельність доволі сильно варіює. Так, в 2007 р. було обліковано 10 ос., в 2009 – 59 ос., в 2011 р. – 88 ос., у 2008 та 2010 рр. їх не спостерігали. Дані зустрічі являють чималий інтерес з огляду на відсутність відомостей про зустрічі з цими птахами у Середньому Придніпров'ї [9] (Лисенко, 1991).

Зазвичай лебеді тримаються на значних відстанях, тому за несприятливих погодних умов (марево, туман тощо) визначити всіх птахів до виду неможливо, найчастіше це призводить до недообліку кликунів та, можливо, лебеда малого. Лебеді тримаються у заказнику до замерзання водосховища, тому зустрічаються і взимку [8].

В окремі дні велику долю в загальній кількості птахів складав баклан великий (*Phalacrocorax carbo*). Вперше вид нами був відмічений у заказнику восени 1996 р., після чого його чисельність суттєво збільшилась. Оскільки в межах заказника розташований острів, котрий ці птахи використовують в осінній період для відпочинку та ночівлі, їх кількість в заказнику сильно коливається протягом доби. У вечірні години чисельність виду зростає в десятки разів у порівнянні з ранковими обліками. У 2009 р. спостерігали близько 1500 ос, в 2010 р. – до 4000 ос., в 2011 р. – 2600 ос. За нашими даними, протягом вересня чисельність бакланів є стабільною, у жовтні починається поступовий відліт птахів.

Заслужовують на увагу зустрічі у заказнику регіонально рідкісних видів: пірникози чорношиєї (*Podiceps cristatus*), галагаза (*Tadorna tadorna*), нерозня (*Anas strepera*), широконоски (*A. chryseata*), синьги (*Melanitta nigra*), турпана (*M. fusca*) (табл. 1, 2, 3).

Протягом трьох осінніх сезонів спостерігали 5 видів, занесених до Червоної книги України. Зустрічі малого лебеда та нерозня були згадані вище. Гоголь (*Vucephala clangula*) є звичайним у заказнику протягом сезону міграцій, пік чисельності спостерігається II–III декадах листопада (2009 р. – 145 ос., 2010 р. – 547 ос., 2011 р. – 97 ос.). Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*), як і в попередні роки, був звичайним для заказника видом. Його чисельність стає максимальною наприкінці осіннього сезону, коли відбувається зниження рівня води у водосховищі. У 2011 р. нами відмічена максимальна кількість орланів у заказнику за всі роки досліджень – 31 ос. Крячок каспійський (*Hydroprogne caspia*) був зустрінутий одного разу в 2009 р.

Висновки

1. Встановлено, що акваторія Кременчуцького водосховища в районі Липівського орнітологічного заказника є унікальним місцем концентрації мігруючих водно-болотних птахів. Протягом трьох осінніх періодів нами було відмічено 52 види з рядів Gaviiformes, Podicipediformes, Pelecaniformes, Ciconiiformes, Anseriformes, Falconiformes, Gruiformes, Charadriiformes.

2. Загальна чисельність птахів досягала 20 тис. особин. Вона відрізнялася у різні роки та змінювалася протягом осінніх періодів. Домінантом був крижень, ще три види (баклан великий, чернь чубата та лиска) можна віднести до численних.

3. Більшість птахів зупиняються в заказнику на тривалий період для годування, після чого продовжують свій шлях до місць зимівлі, частина тримається до повного льодоставу водосховища.

4. Заказник підтримує популяції як звичайних, так і рідкісних видів, у тому числі занесених до Червоної книги України. Тому потребує подальшого збереження статусу об'єкту природно-заповідного фонду та дотримання суворого контролю за його охоронним режимом.

Література

1. Борисенко М.М., Гаврилюк М.Н., Ілюха О.В. Весняні міграційні скупчення водно-болотних птахів у Липівському орнітологічному заказнику в 2007-2010 р.р. // Заповідна справа в Україні. 2010. – Т. 16, вип. 2. – с. 72-75
2. Гаврилюк М.Н. До орнітофауни Липівського орнітологічного заказника (Черкаська область) / М.Н. Гаврилюк // Матер. 3 конф. молодих орнітологів України. – Чернівці, 1998. – С. 22–26.
3. Гаврилюк М.Н. Осінній моніторинг орнітофауни Липівського орнітологічного заказника (Черкаська область) у 1998–2002 рр. / М.Н. Гаврилюк // Авіфауна України. – 2002. – Вип. 2. – С. 59–61.
4. Гаврилюк М. Н. Чисельність гідрофільних птахів у Липівському орнітологічному заказнику (Черкаська область) восени 2006-2008 рр. / М. Н. Гаврилюк М. Н., М. М. Борисенко, О. В. Ілюха // Запов. справа в Україні. – 2009. – Т. 15, вип.1. – С. 60-64
5. Гаврилюк М.Н. Сучасний стан лебедя-шипуна на Черкащині / М.Н. Гаврилюк // Вісник Черкаського університету. Серія Біологічні науки.– Черкаси, 2003. – Вип. 52. – С. 14–18.
6. Гаврилюк М.Н. Нові дані про орнітофауну Липівського орнітологічного заказника (Черкаська область) в осінній період / М.Н. Гаврилюк // Вісник Черкаського університету. Серія Біологічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 128. – С. 19–24.
7. Гаврилюк М.Н. Липівський орнітологічний заказник / М.Н. Гаврилюк, В.М. Грищенко // ІВА території України: території, важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів. – К.: СофтАРТ, 1999. – С. 278–279.
8. Гаврилюк М.Н., Домашевский С.В., Грищенко В.Н. Особенности зимовки птиц в 2006–2007 гг. в районе Кременчугского водохранилища. Біологія XXI ст.: теорія, практика, викладання: Матер. міжнар. наук. конф. / М.Н. Гаврилюк, С.В. Домашевский, В.Н. Грищенко //– К.: Фітосоціоцентр, 2007. – С. 429–431.
9. Лысенко В.И. Фауна Украины. Т. 5. Птицы. Вып. 3. Гусеобразные. – К.: Наук. думка, 1991. – 208 с.
10. Birds in Europe: Population Estimates, Trends and Conservation Status. BirdLife Conservation Series No. 12. – Wageningen, The Netherlands: BirdLife International, 2004.

Аннотация. Гаврилюк М.Н., Ілюха А.В., Борисенко Н.Н. Мониторинг орнітофауны Липовского орнітологического заказника в осенние периоды 2009–2011 гг. В статье представлены результаты учетов водно-болотных и околоводных птиц, осуществленные в осенние периоды 2009-2011 гг. в Липовском орнітологическом заказнике (Черкасская область). Было выявлено 52 вида птиц, которые относятся к 8 отрядам. Общая численность птиц достигала 20 тыс. особей. Она отличалась в разные годы и изменялась на протяжении осенних периодов. Доминантом была кряква, еще три вида (большой баклан, хохлатая черныш и лысуха) можно отнести к многочисленным. Установлено, что Липовский орнітологический заказник играет важное значение в поддержании численности многих видов птиц водно-болотного комплекса в период миграций.

Ключевые слова: Липовский орнітологический заказник, орнітофауна, водно-болотные птицы, численность, миграции, охрана.

Summary. Gavrilyuk M.N., Ilukha O.V., Borysenko M.M., Monitoring the avifauna of the Lypivskyy ornithological reserve in autumn periods of 2009-2011. The article details the results of wetland and waterbirds census in Lypivskyy ornithological reserve (Cherkasy region) as of the autumn periods of 2009-2011 and has it that 52 species of birds belonging to 8 orders were found. The article focuses on the fact that the total number of birds reached 20 thousand individuals and was different in different years changing in the autumn time. The census established the domineering of the Mallards, with three more species (Great Cormorant, Tufted Duck, and Eurasian Coot) being multifold. The Lypivskyy ornithological reserve is established to play an important role in maintaining the quantity of many species of the wetland avifauna complex during migration periods.

Key words: Lypivskyy ornithological reserve, avifauna, wetland birds, abundance, migration, protection.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Одержано редакцією 24.05.2012
Прийнято до публікації 28.06.2012